

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม” มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยจะทำการสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาโดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนคลองโคนของตนเองให้อย่างยั่งยืน การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่มุ่งศึกษาเพื่อให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วม PAR (Participatory Action Research) ที่มุ่งเน้นให้นักวิจัยได้ศึกษาและกำหนดแนวทางการพัฒนาไปพร้อมกับชุมชน

3.1 วิธีวิจัย

การวิจัยนี้จะให้ความสำคัญต่อการศึกษาเชิงสำรวจ (survey) ควบคู่ไปกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative) และเชิงปริมาณ (quantitative) ที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวคิด PAR และมีนักวิจัยเป็นผู้สังเกตการณ์และบันทึกข้อมูล ทั้งนี้โดยมุ่งเน้นอิสรภาพ (liberation) และเสรีภาพ (freedom) ได้แก่ความสำเร็จร่วมกันบนพื้นฐานความเสมอภาคเท่าเทียมกันทั้งนักวิจัย แกนนำ หรือคนในชุมชน ซึ่งจะกำหนดให้การมีส่วนร่วมของชุมชน (participation) เป็นตัวแปรสำคัญในการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดเป็นผลลัพธ์ที่ดี (action reflection) (วรรณดี สุทธิพนารากร, 2556)

3.2 ขอบเขตของโครงการวิจัย

3.2.1 ขอบเขตเนื้อหาหรือข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้สำหรับการวิจัยครั้งนี้จะแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลที่เกิดจากการสืบค้น สัมภาษณ์ และประชุมกลุ่มย่อยและสอบถามความคิดเห็นและความต้องการของ คนในชุมชนเป้าหมาย รวมไปถึง นักท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชน และแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีหรือ กรณีศึกษาต่างๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อการออกแบบพัฒนาชุมชน ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงครามให้เป็น แหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยแนวคิดที่สำคัญได้แก่ แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดรูปแบบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เป็นต้น

3.2.2 ขอบเขตประชากร

ประชากรเป้าหมายสำหรับการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มด้วยกันได้แก่ ผู้อยู่อาศัยหรือตัวแทนชุมชนใน ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม ครอบคลุมทั้ง 7 หมู่บ้าน และกลุ่มนักท่องเที่ยว

3.2.3 ขอบเขตพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ทำการศึกษาข้อมูลโดยครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 7 หมู่บ้าน ใน ต.คลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม เท่านั้น

3.3 ขนาดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ประชากร 3 กลุ่มด้วยกันได้แก่

3.3.1) ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลคลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม จากข้อมูลสถิติปี พ.ศ. 2553 (<http://service.nso.go.th/>) พบว่ามีประชากรชาย 2,148 คน (คิดเป็น 49.56 %) และหญิง 2,186 คน (คิดเป็น 50.43%) รวมทั้งสิ้น 4,334 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ได้เมื่อเปรียบเทียบกับตามตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ได้เท่ากับ 357 คน โดยเป็นชาย 177 คน และเป็นหญิง 180 คน จากนั้นใช้ Stratified sampling โดยให้มีการกระจายตัวไปยังกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่เป้าหมายอย่างทั่วถึงกัน

ตาราง 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

หมู่ที่	ชาย		หญิง		รวมจำนวน ตัวอย่างในแต่ละ หมู่บ้าน
	จำนวน	จำนวนตัวอย่าง จาก 177 คน	จำนวน	จำนวนตัวอย่างจาก 180 คน	
1	213	17	209	17	34
2	410	34	412	34	68
3	307	25	257	21	46
4	256	21	291	24	45
5	432	36	470	39	75
6	239	20	222	18	38
7	291	24	325	27	51
	2,148	177	2,186	180	357

3.3.2) นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในตำบลคลองโคน อ.เมือง จ.สมุทรสงคราม พบข้อมูลจาก กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (<http://www.tourism.go.th/2010>) ว่ามีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรสงครามในปี พ.ศ. 2553 เป็นคนไทย 85,405 คน (คิดเป็นร้อยละ 99.86) และต่างชาติ 126 คน (คิดเป็นร้อยละ 0.14) (Last updated 15 February 2011) โดยแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาในจังหวัดสมุทรสงครามได้แก่ ตลาดน้ำยามเย็น อัมพวา และ คลองโคน เป็นต้น โดยไม่พบข้อมูลที่เฉพาะเจาะจงในพื้นที่ตำบลคลองโคน การวิจัยนี้ นักวิจัยจึงขอใช้ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวรวมจำนวน 85,531 คน เปรียบเทียบกับตารางสำเร็จรูป Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ได้เท่ากับ 400 คน โดยจะให้เป็นคนไทย 396 คน และต่างชาติ 4 คน ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวมีจำนวน น้อยมากและเมื่อนำมาคำนวณร่วมกับนักท่องเที่ยวชาวไทยก็พบว่ามีจำนวนน้อยมากและไม่อาจเป็น ตัวแทนกลุ่มชาวต่างชาติเพื่อเปรียบเทียบกับนักท่องเที่ยวชาวไทยได้หากใช้แบบสอบถามเดียวกัน ดังนั้นนักวิจัยจะใช้วิธีการเก็บข้อมูลในรูปแบบการสัมภาษณ์เจาะลึกทดแทน โดยจะให้มีกลุ่ม ตัวอย่างชาวต่างชาติจำนวน 10 คน

3.3.3) แกนนำ ผู้นำ หรือตัวแทนคนในชุมชนอย่างน้อย 15 คน โดยจะต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการเป็นตัวแทนของกลุ่มชาวบ้านได้ เพื่อเข้าร่วมประชุมหารือ หรือระดมสมอง กับนักวิจัย ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนเอง

3.4 เครื่องมือเก็บข้อมูล

3.4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการ สํารวจแหล่งท่องเที่ยว สอบถามความคิดเห็นคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว โดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไปนี้

- 1) สํารวจศักยภาพของตำบลคลอง โคนต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานแนวคิดเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์
- 2) แบบสอบถามความคิดเห็นและความต้องการของคนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในตำบลคลอง โคน
- 3) แบบสอบถามความคิดเห็นและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อรูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวคลอง โคนที่นักท่องเที่ยวคาดหวังและประทับใจ

3.4.2 การเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วนด้วยกันได้แก่

1) การประชุมระดมความคิดเห็นตัวแทนหรือผู้นำชุมชน ตามรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อมุ่งเน้นให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนให้ยั่งยืนและบนพื้นฐานทุนและทักษะต่าง ๆ ที่มี โดยการเก็บรวมข้อมูลจากการประชุมนี้ นักวิจัยจะใช้การบันทึกข้อมูลด้วยวิธีการต่อไปนี้

1. แบบบันทึกพัฒนาการและความคิดเห็นของแต่ละชุมชน
2. บันทึกการประชุม
3. ภาพถ่ายการมีประชุม
4. เครื่องบันทึกเสียง

2) การสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติเกี่ยวกับรูปแบบการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวคลอง โคนที่นักท่องเที่ยวคาดหวังและประทับใจโดยใช้แบบนําสัมภาษณ์ (สัมภาษณ์เจาะลึกแบบมีคํ่าถามนํ่า) บันทึกข้อมูล โดยการบันทึกเสียงด้วยเครื่องบันทึกเสียง พร้อมภาพถ่าย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะถูกนำมาวิเคราะห์และคำนวณผ่านโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัย (SPSS) และอธิบายผลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาที่เกี่ยวข้องและเหมาะสม

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะนำมาสรุปและอภิปรายผลที่ได้นำเสนอเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

3) ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจจะถูกนำมาสรุป วิเคราะห์ และอภิปรายผล

4) สำหรับข้อมูลที่ได้จากการประชุมระดมสมองจะถูกนำไปวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดทฤษฎีการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อการท่องเที่ยว เป็นสำคัญ

จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นดังต่อไปนี้

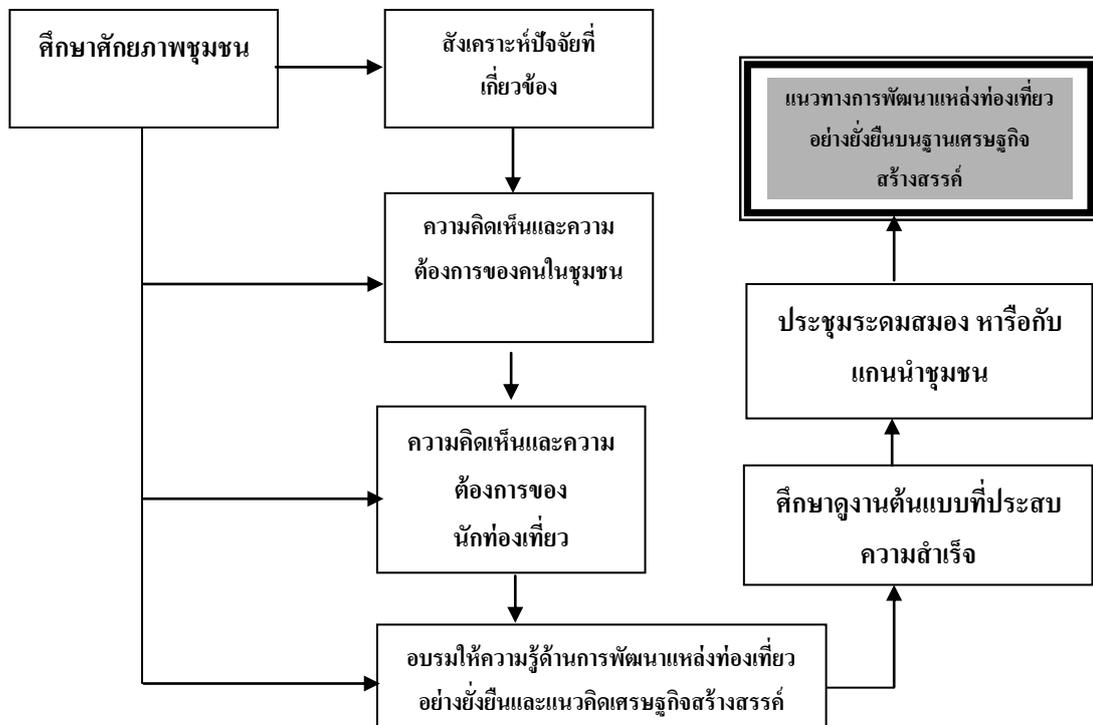
1) วิเคราะห์และสรุปแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามมิติการศึกษาทั้ง

3 ด้านได้แก่ มิติเศรษฐกิจ มิติสิ่งแวดล้อม และมิติสังคมและการมีส่วนร่วม

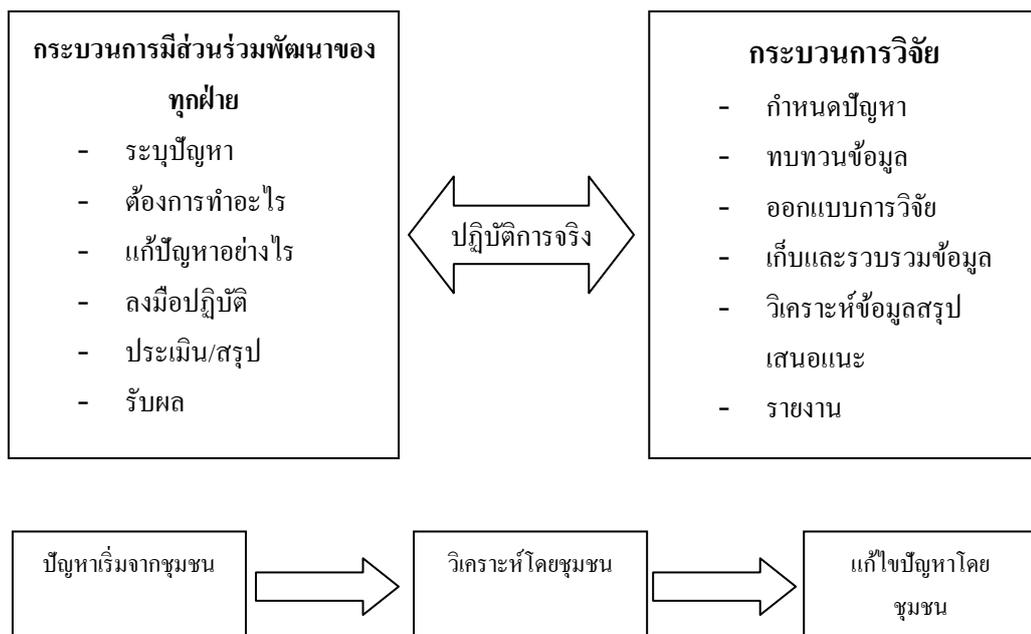
2) สรุปรูปแบบแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนคลองโคนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

3) สรุปรูปแบบการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนต่อแหล่งท่องเที่ยวของตนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

3.6 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ภาพที่ 3.1 กระบวนการวิจัย

ภาพที่ 3.2 กระบวนการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม (PAR)

จากภาพ 3.1 แสดงถึงกระบวนการเก็บและรวบรวมข้อมูลวิจัย เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคลองโคกบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้โดยเริ่มต้นจากการศึกษาศักยภาพของชุมชนด้วยการศึกษาจาก 1) สภาพทางกายภาพที่มองเห็นและสัมผัสได้ 2) คนในชุมชนด้วยการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อย 3) นักท่องเที่ยวที่จะสามารถทำหน้าที่สะท้อนภาพรวมของชุมชนได้เป็นอย่างดี และ 4) นำแกนนำชุมชนที่จะทำหน้าที่ร่วมกันคิด วางแผน และคัดเลือกทางออกในการพัฒนาชุมชนของตนด้วยตนเอง โดยอาศัยความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ การได้รับการอบรมความรู้เพิ่มเติม และการศึกษาดูงานในแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาสรุปแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวนำเสนอแก่ผู้นำชุมชนต่อไป

กระบวนการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น นักวิจัยดำเนินการโดยอาศัยแนวคิดที่ได้จากกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม PAR ดังภาพ 3.2 (ฐานศุภร์ จันทรประเสริฐ, 2555) ที่มุ่งเน้นให้ผู้วิจัย แกนนำชุมชน และชาวบ้าน ทำงานร่วมกัน โดยมีกระบวนการทำงานดังต่อไปนี้

- 1) การวิเคราะห์ปัญหาและหาโจทย์
- 2) การกำหนดคำถามการวิจัย
- 3) กำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนา
- 4) การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 5) การเก็บข้อมูล
- 6) การสร้างกระบวนการขับเคลื่อน
- 7) การวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูล
- 8) การนำเสนอผลการวิจัย